

24/4197 18.04.2018y.

**Ministrliklere we pudak
edarylaryna
(ygtyýarlyndyryjy edaralar)**

**Welaýatlar we Aşgabat şäher
salgyt bölümlerine**

Türkmenistanyň Maliýe we ykdysadyýet ministrligi, ministrligiň Salgyt müdiriýeti "Işiň aýry-aýry görnüşlerini ygtyýarlylandyrmak hakynda" Türkmenistanyň Kanunynyň (mundan beýläk - Kanun) talaplarynyň berjaý edilşine gözegçiligi güýçlendirmek, bu ugurda işi kämilleşdirmek, şeýle hem işiň aýry-aýry görnüşleriniň ygtyýarlylandyrylmagyny amala aşyran beýleki döwlet edaralary bilen amala aşyrylmaly işleri kadalaşdyrmak maksady bilen aşakdakylary habar berýär.

1. "Işiň aýry-aýry görnüşlerini ygtyýarlylandyrmak hakynda" Türkmenistanyň kanunynyň 16-njy maddasynyň 2¹ -nj i bölegine laýyklykda, ygtyýarlyndyryjy edara, bu edara tarapyndan ygtyýarlylandyrylmaga degişli işi ygtyýarnamasyz amala aşyran taraplary ýüze çykarmak maksady bilen, ygtyýarnamanyň dalaşgäri we ygtyýarnamaly bolup durmaýan şahslaryň barlaglaryny geçirmäge haklydyr.

Kanunyň 16-njy maddasynyň 2¹ -nji böleginiň 2-nji bendine laýyklykda, ygtyýarlyndyryjy edara - öz barlagynyň netijeleri boýunça ykrar haty düzülen senesinden, şeýle hem beýleki gözegçilik ediji edaralar tarapyndan amala aşyrylan barlaglaryň ykrar hatlarynyň gelip gowşan senesinden otuz senenama gününüň dowamynda ygtyýarlylandyrmak babatda Türkmenistanyň kanunçylygynyň talaplarynyň bozulandygy ýa-da bozulmandygy barada çözüň çykarýar.

Şeýle hem, Kanunyň 16-njy maddasynyň 2¹ -nji böleginiň 1-nji bendine laýyklykda, şu maddanyň ikinji böleginiň 5-nji bendinde göz önünde tutulan hereketleri amala aşyrylar.

Kanunyň 16-njy maddasynyň ikinji böleginiň 5-nji bendinde "ygtyýarlylandyrylmaga degişli işi ygtyýarnamasyz amala aşyrandygy üçin şahsy günäkär diýip ykrar etmek we işi ygtyýarnamasyz amala aşyrmakdan alnan

girdejini (peýdany) Türkmenistanyň Merkezleşdirilen býujetiniň girdejisine geçirmek görnüşinde maliýe jerimesini ulanmak hakynda kazyýete hak isleg arzasy bilen ýüz tutýar we Türkmenistanyň kanunçylygynda talap edijä degişli edilen hukuklary amala aşyrýar. Jerimäniň möçberi şeýle girdejiniň (peýdanyň) möçberinden tölenen salgytlaryň möçberine laýyklykda azalýar." diýip bellenen.

Türkmenistanyň Prezidentiniň 2001-nji ýylyň 23-nji noýabrynda çykaran "Salgyt salmagy we maliýe çärelerini ulanmagy tertipleşdirmek hakynda" 3506 belgili Permanyň talaplary esasynda kärhanalaryň, guramalaryň, edaralaryň we edara görnüşindäki tarapy döretmek hususy telekeçileriň ýörite ygtyýarnamanyň (ragsatnamanyň) alynmagy talap edýän işi görkezilen ygtyýarnama (ragsatnama) bolmazdan amala aşyrmagy netijesinde alnan peýdanyň (girdejiniň) ýüzden 100-i möçberde jerime salynmagyna eltýär. **Ygtyýarnamasyz iş üçin jerimäni degişli ygtyýarnamany berýän döwlet edarasy kazyýet tertibinde ulanýar.**

Beýan edilenlerden ugur alyp, ygtyýarlandyryjy edaralar (ministrlkler we pudak edaralar) tarapyndan ykrar hatlaryň düzülen ýa-da beýleki gözegçilik ediji edaralardan gelip gowşan gününden başlap, Kanunda bellenen möhletde kanunçylygyň talaplarynyň bozulandygy ýa-da bozulmandygy barada netije çykarylmaga hem-de Kanunyň talaplary bozulan ýagdaýynda Döwlet býujetine jerimäni öndürüp almak üçin kazyýet edaralaryna hak isleg bildirmäge degişli bolup durýar.

Eger, ygtyýarlandyryjy edara tarapyndan Kanunyň talaplary bozulan diýen netijä gelinen we onuň netijesinde jenaýat alamatlarynyň bardygy görünýän bolsa, onda ygtyýarlandyryjy edara barlagyň ykrar hatyny we oňa goşulan resminamalary hukuk gorajy edaralaryna geçirýär.

2. Kanunyň 16-njy maddasynyň 3-nji böleginiň 1-nji bendine laýyklykda, beýleki gözegçilik ediji edaralar öz ygtyýarlyklarynyň çäklerinde geçirilýän resminamalaýyn barlaglaryň barşynda şu Kanunyň talaplarynyň berjaý edilişine gözegçiligi amala aşyrýarlar we düzgün bozulmalar ýüze çykarylanda olar barada ygtyýarlandyryjy edaralara habar berýärler.

Ministrligiň Salgyt müdiriýetiniň ýerli salgyt edaralary tarapyndan salgyt kanunçylygyň berjaý edilişine geçirýän resminamalaýyn salgyt barlaglarynyň netijesinde ýuridiki taraplaryň, hususy telekeçileriň we şahsy taraplaryň işiň ygtyýarlandyrylýan görnüşini ýörite ygtyýarnamanyň bolmadyk ýagdaýynda amala aşyrylandygy ýüze çykarylan ýagdaýynda, onda olar boýunça aýratyn ykrar haty düzülýär.

Barlagyň ykrar haty üç nusgada düzülip, olaryň birinji nusgasy barlanan tarapda, ikinjisi nusgasy salgyt edarasyna we üçünji nusgasy ygtyýarnamany berýän degişli döwlet edarasyna iberilýär.

Barlagyň ykrar hatynda şu aşakdakylar beýan edilýär:

Barlagyň başlanan we gutaran wagtynyň senesi barlagyň geçirilen we ykrar hatyň düzilen ýeri;

Barlanan tarapyň doly ady we şahsy salgyt belgisi;

Barlagyň öz içine alan döwri;

Amala aşyrylan telekeçilik işine ygtyýarnamanyň zerurlygyny göz önünde tutýan kadalaşdyryjy hukuk namasyna salgylanma;

Ygtyýarnamasyz işiniň amala aşyrlan döwri;

Işniň ygtyýarnamasyz amala aşyrylandygyny tassyklaýan resminamalar;

Ygtyýarnamasyz amala aşyrylan işniň netijesinde alnan girdejiniň möçberi.

Ýuridiki tarapyň ygtyýarnamasyz işniň netijesinde alan girdejisi (peýdasy) buhgalter hasabatyna degişli kadalaşdyryjy hukuk namalarynda göz önünde tutulan tertip boýunça kesgitlenilýär.

Hususy telekeçiniň ygtyýarnamasyz işi netijesinde alan girdejisi (peýdasy) şol işden alnan girdeji (peýdasy) bilen oňa edilen çykdaýlaryň aratapawudy görnüşinde kesgitlenilýär.

Kanunyň 16-njy maddasynda bellenen talaplara laýyklykda, eger geçirilýän barlaglarynyň barşynda girdejileriň (peýdanyň) ýa-da oňa degişli çykdaýlaryň hasaba alynmandygy ýa-da şeýle maglumatlaryň berilmeyändigini ýüze çykarylsa, onda ygtyýarlandyryjy edara (beýleki gözegçilik edarasy) özünde bar bolan maglumatlaryň esasynda, degişli ýagdaýlarda harytlaryň (işleriň, hyzmatlaryň) kesilen bahasyny, 25 göterim möçberinde düşewüntiligi (haryt dolanyşygynyň 8 göterimi - söwda işleri üçin) ulanyp, girdejiniň (peýdanyň) çak edilýän möçberini hasaplamaga we bellemäge haklydyr.

"Salgytlar hakynda" Türkmenistanyň Bitewi kanunyň 35-nji maddasynyň 2-nji bölümünde göz önünde tutulan ýagdaýlarda, edara görnüşindäki tarapyň we hususy telekeçiniň alan peýdasy (girdejisi) şol peýdadan (girdejiden) hasaplanan we tölenen salgytlaryň möçberinde azaldylýar, ýagny degişlilikde peýdadan alynýan salgydyň, ýerasty baýlyklardan peýdalanmak üçin salgydyň, şäherleriň şäherçeleriň we oba ýerleriniň çäklerini abadanlaşdyrmak üçin belli bir maksada gönükdirilen ýygymyň, salgyt salmagyň umumy ulgamy boýunça iş alyp barýan telekeçiler babatynda şahsy adamlardan alynýan girdeji salgydyň, salgyt salmagyň ýeňillikli ulgamy boýunça iş alyp barýan telekeçiler babatynda patent töleginiň we şol girdejä degişli bolan goşmaça patent töleginiň möçberine.

Resminamalaýyn salgyt barlaglarynyň netijesinde bikanun alnan girdejiniň (jemi girdeji ýa-da peýda) pul möçberi ýüze çykarylan we Türkmenistanyň hereket edýän kanunçylygyna laýyklykda maliýe jerimleri görnüşinde alnan halatlarynda, olar olardan hasaplanan we tölenen salgyt möçberlerine azaldylýar. Şunuň ýaly girdejä barlag geçirilmezinden öň salgyt salynmadyk bolsa, ondan salgytlary hasaplamak geçirilmeýär.

Maddanyň şu bölümünde şunuň ýaly girdejä (peýda) barlag geçirilmezinden öň salgyt salynmadyk bolsa, ondan salgytlary hasaplamak geçirilmeýändigini bellenişler. Ýagny şu sözlemede resminamalaýyn barlag geçirmezden öň:

- kaziýetiň çözügüne laýyklykda bikanun alynan diýip hasaplanan; we
- Türkmenistanyň hereket edýän kanunçylygyna laýyklykda salgyt töleýjilerden almaly diýlip ykrar edilen girdeji barada gürrüň edilýär.

Şeýlelik-de, diňe şular ýaly ýagdaýlarda şeýle girdejilerden salgyt hasaplanmaýar.

3. Ygtyýarnamasyz işi amala aşyran tarapy barlagyň ykrar haty bilen üç iş gününden geçirmän tanyşdyrmaly we ykrar hata gol çekdirmeli.

Barlanylan tarap ykrar hatyna gol çekmekden boýun gaçyran ýagdaýynda, barlagçy ykrar hatynyň soňky sahypasynda degişli ýazgy bilen bellik etmeli we öz goly bilen tassyklamaly.

Barlanylan tarapda barlagyň ykrar haty boýunça nägilelik bolan ýagdaýynda, onuň kanuny wekili ýa-da barlanýan tarapyň özi barlagyň ykrar hatynyň soňky sahypasynda bu barada degişli ýazgy bilen bellik etmeli we ykrar haty bilen tanyşmak üçin berlen möhletde öz nägileligini ýazmaça görnüşinde barlagy geçiren salgyt edarasyna bermeli.

Türkmenistanyň ygtyýarlandyrmaga degişli kanunçylygynyň berjaý edilişine barlag resminamalary barlanýan tarap üçin barlagyň ykrar haty bilen tanyşmaklyga berlen möhletiniň ertesi iş gününden gijä galdyrylman salgyt bölüminiň başlygynyň ýa-da başlygyň orunbasarynyň garamagyna berilýär.

Salgyt edarasynyň başlygy ýa-da başlygyň orunbasary tarapyndan barlagyň resminamalaryna baş iş günden geçirilmeli we şu aşakdaky çözümleriň biri kabul edilmeli.

Barlagyň ykrar hatyny tassyklamak hakynda; Goşmaça gözegçilik çärelerini geçirmek hakynda.

Barlagyň ykrar hatyň tassyklanylmagy, onuň birinji sahypasynyň ýokarky sag tarapynda "Tasyklaýaryn" ýasgysyny, senesini we başlygynyň ýa-da başlygynyň orunbasarynyň golunyň goýulmagy bilen amala aşyrylýar.

Barlagyň ykrar haty tassyklanandan soň üç iş gününden gijä galman, ol welaýat ýa-da Aşgabat şäher salgyt bölümüne, soňra degişlilik boýunça ygtyýarnamany berýän ministrlige ýa-da pudak edarasyna ugratmak üçin iberilýär.

Kazyýet tarapyndan ygtyýarnamasyz edilen iş üçin jerimäni öndürüp almak barada çözümler kabul edilenden soňra, "Administratiw hukuk bozulmalar hakynda" Türkmenistanyň Kanunynyň talaplaryna laýyklykda, administratiw temmisi berilmäge degişli bolup durýar.

Barlanýan tarap ygtyýarnamasyz edilen iş üçin hasaplanan maliýe jerimeleri meýletin töläň ýagdaýynda, salgyt edarasy ýa-da ygtyýarlandyryjy edara tarapyndan administratiw temmisi kazyýetiň çözümi çykarmadan ulanylýar.

4. Barlagyň ykrar hatlary salgyt edarasynyň başlygy ýa-da başlygyň orunbasary tarapyndan tassyklanandan gününden soňky iş gününden gijä galman barlaglar bölümçesinde ýöredilýän resminamalaýyn barlaglaryň ykrar hatlaryny bellige alynýan žurnalda hasaba alynmaga degişlidir.

5. Ygtyýarlandyryjy edara (ministrlige ýa-da pudak edara) iberilýän barlagyň ykrar hatyna goşulmaly resminamalar:

Ygtyýarlandyryjy edaranyň ýolbaşçysynyň adyna salgyt edarasynyň ýüze çykan kanun bozulmalarynyň gysgaça mazmuny beýan edilen haty;

Ýuridiki tarapyň, hususy telekeçiniň ýa-da şahsy tarapyň barlagyň ykrar hatyna bildirýän garşylyknamalary;

Ygtyýarnamasyz işiň amala aşyrylanlygy hem-de kanuna garşy hereketleriň edilenligini tassyklaýan resminamalar ýa-da olaryň nusgalary (bar bolan ýagdaýynda);

Şeýle resminamalaryň möçberi köp bolan ýagdaýynda, esasy zerur resminamalary, galany boýunça atlandyrylyp düzülen kepilnamasy goşulýar;

Barlanylýan döwürde ýuridiki tarapyň maliýe hojalyk işleri üçin jogapkär taraplaryň wezipä bellendigi hakynda buýruklaryň nusgasy (bar bolan ýagdaýynda) we olaryň maddy jogapkärçilige çekilendigi (eger-de çekilen bolsa) hakyndaky resminamalary;

Barlag döwründe ýüze çykarylan kanunbozulmalar boýunça ýuridiki tarapyň wezipeli işgärleriň, hususy telekeçiniň ýa-da şahsy tarapyň düşündirişleri (barlagyň ykrar haty boýunça ýazmaça görnüşinde garşylyknama bolmadyk ýagdaýynda);

Barlanylýan tarap ygtyýarnamasyz edilen iş üçin hasaplanan maliýe jerimelerini meýletin töläň ýagdaýynda, şol jerimeleriň tölenenligini subut edýän resminama.

6. Kazyýet tarapyndan ygtyýarnamasyz edilen iş üçin maliýe jerimelerini öndürüp almak barada çözüň kabul edilip we kanuny güýje girenden soňra, 10 günň dowamynda ygtyýarlandyryjy edara tarapyndan ol çözüdiň nusgasy jerimeleriň tölenmegini gözegçilikde saklamak ýa-da jerimeleriň möçberini mejburi töletdirmek üçin, degişli salgyt edaralaryna ibermeli.

Kanunyň 6-njy maddasynyň talaplaryna laýyklykda, Türkmenistanyň Ministrler Kabineti ygtyýarnama gözegçiliginiň edarasyny we ygtyýarlylandyryjy edaralary kesgitleýär.

Türkmenistanyň Prezidentiniň 2017-nji ýylyň 05-nji oktyabrynda çykaran 383 belgili Karary bilen tassyklanylýan "Türkmenistanyň Maliýe we ykdysadyýet ministrligi hakynda" Düzgünnamanyň talaplaryna laýyklykda, ygtyýarnama gözegçiligi edarasynyň wezipesini amala aşyrmak we ygtyýarlandyryjy edaralaryň işini utgaşdyrmagy üpjün etmek wezipeleri ministrligiň esasy wezipeleriniň biri bolup durýar.

Ozalky Türkmenistanyň Baş döwlet salgyt gullugynyň 2007-nji ýylyň 14-nji maýyndaky 1138/3 belgili hatyny güýjüni ýitiren diýip hasaplamaly.

Türkmenistanyň Maliýe we ykdysadyýet ministrligi beýan edilenleri nazara alyp, Kanunyň talaplaryny doly we dogry ýerine ýetirmek maksady bilen, ygtyýarlandyryjy edaralar (ministrlikler we pudak edaralar) tarapyndan ýokarda agzalan kanunçylygyň talaplaryna laýyklykda, agzalan talaplardan ugur alnyp, öz ministrligiňiz ýa-da pudak edaraňyz boýunça bu ugurda degişli işleriň öz wagtynda alnyp barylmagyny gurnamaly hem-de bellenen möhletde ýerine ýetirilmegini gazanmaly.

Welaýatlar we Aşgabat şäher salgyt bölümleriniň ýolbaşçylary ýokarda görkezilenleri işde ulanmak üçin garamagyňyzdaky salgyt bölümleriň dykgatyna ýetirmeli we bu ugurda amala aşyrylýan işleri berk gözegçilikde saklamaly.

Ministriň orunbasary

E.Annamammedow